

діалектного мовного оточення традиційні методи і прийоми розкриття лексичного значення слів (у всій своїй різноманітності) набувають нових відтінків – максимального наближення до народних джерел, до родини учнів.

Отже, аналіз наукових доробок педагогів та мовознавців, а також проведене нами експериментальне дослідження у площині окресленої проблеми, дозволили зробити *висновок*: рівень мовленнєвої культури учнів молодших класів, які відчувають вплив говірки рідного населеного пункту на власне мовлення, значно підвищиться за таких умов:

1) якщо вчитель застосовуватиме ефективні методи і прийоми, що ґрунтуються на різних формах навчальної діяльності дітей, а також сам глибоко й свідомо засвоїть необхідні для мовленнєвої діяльності теоретичні відомості з діалектології;

2) якщо систематичну і цілеспрямовану співпрацю вчителя початкових класів, його вихованців та членів учнівських родин з вивчення діалектизмів органічно поєднувати з вихованням у майбутніх громадян дбайливого ставлення до живого народного слова як джерела збагачення літературної мови;

3) якщо систему вправ, спрямованих на подолання мовленнєвих помилок діалектного походження, підпорядкувати основним лінгвістичним, дидактичним та психологічним вимогам.

Насамкінець зазначимо, що подальші розвідки у площині окресленої нами проблеми видаються цілком очевидними.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бевзенко С. Українська діалектологія: Навч. посібник для філолог. факультетів університетів і пед. інститутів. – К.: Вища школа, 1980. – 246 с.
2. Мацько Л.І. та ін. Стилїстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько: За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – 462 с.

УДК 378.013.32:372.851

Л.В. Коваль

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ МЕТОДИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

У статті розкривається новий підхід до проектування та конструювання змісту методико-математичної підготовки компетентних спеціалістів початкового навчання на основі включення практико-орієнтованого навчального матеріалу і впровадження компетентнісного підходу.

The article reveals a new approach to the projecting and constructing the contents of the methodical-mathematical competent specialist' training of the primary education on the basis of including of the practically oriented educational material and the introduction of the competent approach.

Одним із напрямків модернізації професійної освіти педагога є застосування компетентнісного підходу до визначення змісту фахової підготовки.

Реалізація компетентнісного (як і будь-якого іншого) підходу вимагає розв'язання ряду теоретичних і практичних питань. Перш за все, це стосується методології в цілому, що з'ясовує сутність його як моно- чи поліфункціонування. Важливо розкрити ієрархію підходів і те, на якому рівні можлива взагалі заміна одного іншим, наприклад: ЗУНівського, традиційного, на компетентнісний.

Відповідаючи на ці питання, І.А.Зимня стверджує, що сучасною наукою розроблено значну кількість підходів. Разом з тим, їх використання не виключають один одного,

оскільки кожен з них може доповнювати та вдосконалювати попередні. Пояснюючи ієрархію застосування, І.А.Зимня вважає, що до рівня конкретної, наприклад, психолого-педагогічної науки можуть бути віднесені особистісний, синергетичний, діяльнісний, культурологічний, технологічний та інші підходи. До цієї ж групи відноситься і компетентнісний, як такий, що визначає результативно-цільову спрямованість освіти і є системним та міждисциплінарним. Зазначений вище підхід характеризується особистісним та діяльнісним аспектами, тобто має практичну, прагматичну і гуманістичну спрямованість [3: 31-33]. Практична спрямованість була визначена матеріалами Симпозіуму Ради Європи, де підкреслювалося, що для результатів освіти важливо знати не лише „що”, але і „як” робити [10].

Незважаючи на зусилля психолого-педагогічної науки, активний перебіг інноваційних процесів у вищій школі, ініційований входженням до Європейського освітнього простору, на жаль, сучасний стан підготовки майбутніх учителів початкової школи свідчить про розбіжності між нормами і цінностями, які декларуються, і тим, чим керується безпосередньо в діяльності окремо взятий викладач того чи іншого вищого педагогічного навчального закладу. Поясненням є ряд причин як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. По-перше, це шквал новацій в освіті та неузгодженість і нечіткість механізмів нововведень, яка негативно впливає на усталений ритм життя і діяльності викладачів ВНЗ та призводить до необхідності постійної переадаптації, що підвищує психологічний дискомфорт, підсилює стан стресу. Життя в умовах високого психологічного напруження супроводжується станом втоми, нервовими зривами, і конфліктами взаємин. По-друге, в індивідуальній і груповій свідомості викладацького корпусу поширюється думка про те, що держава „забула” про педагогів, недоплачує, обманює тощо. У свою чергу, це призводить до конфліктів у професійній свідомості викладача, що виступає причиною „капсульованості”. Під „капсульованістю” розуміємо таку властивість педагогічної свідомості, яка суперечить можливості зміни професійних норм, стандартів, технологій [8: 27].

Підтвердженням тому є думка Н.Гавриш та О.Сущенко про те, що і до теперішнього часу у ВНЗ переважає гностичний підхід до професійної підготовки, за якого студенти мають справу не з контекстом професійної діяльності, а з навчальними предметами. Тобто, головною метою навчання залишається формування міцних науково-предметних знань [1: 62].

Отже, тяжіння процесу підготовки до традиційної суто просвітницької функції освіти, де недостатньо приділяється уваги моделюванню практичних ситуацій розвивального характеру відповідно до реальних потреб початкової школи, призводить до того, що навіть успішний студент на практиці стикається з численними проблемами, а саме: недостатньо розуміє специфіку організації навчальної діяльності в умовах варіативності навчально-виховного процесу, не готовий на належному рівні до педагогічної рефлексії, упровадження сучасних навчальних технологій тощо.

Усвідомлення недоліків на сучасному етапі розвитку професійної освіти зумовило послідовну роботу щодо розробки сучасної парадигми методико-математичної підготовки компетентних фахівців з початкової освіти.

Сучасна парадигма методико-математичної підготовки включає концепцію професійної підготовки компетентного фахівця на факультеті підготовки вчителів початкової школи Бердянського державного педагогічного університету, яка успішно впроваджується, починаючи з 2002-2003 навчального року:

Відповідно до концепції створено модель методико-математичної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, де визначено ступеневий характер та складові компоненти його професійної діяльності: *мотиваційно-цільовий, змістовно-процесуальний, оцінно-рефлексивний.*

Мотиваційно-цільовий компонент виявляється в позитивному ставленні і прагненні майбутнього вчителя до оволодіння загальними і частковими питаннями методики викладання освітньої галузі „Математики” в початковій школі, його особистісної мотивації на творчу активність у подальшій професійній діяльності. Ознаками прояву особистісно-

мотиваційного компонента є наявність у студентів пізнавального інтересу, визнання цінності творчої праці в педколективі та бажання удосконалювати власну педагогічну діяльність різними засобами, у тому числі й шляхом експериментальної роботи.

Змістовно-процесуальний компонент професійної діяльності майбутнього вчителя характеризується обсягом, глибиною, системністю знань з курсів „Методика викладання математики в початковій школі” та „Сучасні навчальні технології в методиці викладання освітньої галузі „Математика” та наявністю умінь використовувати їх у власній педагогічній практиці. Його основним показником виступає готовність студентів до професійного розв’язання навчально-виховних завдань під час викладання освітньої галузі „Математика” в початковій школі відповідно до потреб сучасної освіти.

Оцінно-рефлексивний компонент передбачає самоаналіз майбутнім учителем своєї діяльності щодо розв’язання навчально-виховних завдань під час викладання освітньої галузі „Математика” в початковій школі відповідно до потреб сучасної освіти.

Головними показниками цього компонента є такі: здатність оцінити свою діяльність відповідно до науково-теоретичних та педагогічних знань, про що свідчить сформованість рефлексивної позиції; вміння вести самостійний пошук нової інформації з метою саморозвитку.

Мета даної статті – детально розкрити принципово новий підхід до проектування і конструювання змістовної складової методико-математичної підготовки компетентних фахівців з початкової освіти.

У першу чергу, модернізацію змісту необхідно здійснюватися за рахунок включення практико-орієнтованого навчального матеріалу, тобто своєчасного реагування професійної освіти на інноваційні процеси, які відбуваються в початковій школі.

Серед основних досягнень початкової школи слід назвати:

- гуманізацію освіти та її особистісно-розвивальний характер;
- варіативність різних підходів до досягнення результатів;
- запровадження компетентнісного підходу у визначенні навчальних досягнень учнів початкової школи;
- організацію моніторингового дослідження якості навчальних досягнень учнів початкової школи.

У зв’язку з цим правомірно постає питання про те, чи готовий випускник ВНЗ працювати на забезпечення реальних потреб практики. На жаль, існуюча система вищої освіти, як правило, тільки декларує гуманістичні цінності. Вони не перейшли в статус сталого компонента педагогічної культури в цілому, оскільки вузівське навчання недостатньо спрямовується на відпрацювання технологічної досконалості. Саме тому викладач методичних дисциплін має спрямовувати майбутню діяльність вчителя на реалізацію особистісно орієнтованого навчання в процесі викладання освітньої галузі „Математика”.

Практичне втілення ідей особистісно орієнтованої освіти зумовлює її варіативність, яка зараз, за висловом академіка О.Я.Савченко, „є найсуттєвішою характеристикою шкільного простору держави” [7].

Для реалізації викладання освітньої галузі „Математика” також існує реальний вибір програм, підручників, дидактико-методичної літератури тощо. Отже, з метою формування готовності до роботи в умовах варіативності методичних підходів постала необхідність вчити студентів не тільки працювати за підручником, автором якого є М.В Богданович, а й здійснювати аналіз шляхом порівняння того, як у різних навчальних посібниках реалізовано змістові лінії Державного стандарту освітньої галузі „Математика”.

Крім того, у практику вузівського навчання має увійти два проекти:

1. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи (За заг.ред. О.І. Локшиною), який висвітлює світовий вимір розвитку парадигми якості освіти та підходів до її оцінювання, розкриває сучасний стан проведення моніторингових досліджень

на міжнародному рівні, представляє вітчизняний досвід у сфері моніторингу якості освіти [6].

2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Під заг. ред. О.В. Овчарук). Тут подано аналіз досвіду розроблення та впровадження компетентнісно-орієнтованого підходу до реалізації змісту загальної середньої освіти в зарубіжних країнах. Автори також провели аналіз нових надбань українських освітян щодо визначення переліку ключових компетентностей для вітчизняної школи, надали рекомендації щодо їх впровадження в навчально-виховний процес [4].

Отже, на сучасному етапі розвитку професійної освіти особливої уваги потребує проблема підготовки майбутнього вчителя до організації моніторингового дослідження якості навчальних досягнень учнів з математики, впровадження особистісно орієнтованого, компетентнісного диференційованого підходів, сучасних навчальних технологій тощо.

У зв'язку з цим до програми курсу „Методика викладання математики в початковій школі” ми передбачаємо включення спеціального модуля „Особистісно орієнтований, диференційований і компетентнісний підходи в навчанні математики” та ряду окремих тем до різних модулів. Наприклад, до модуля „Загальні питання методики” додати такі питання: інваріативна і варіативна складова змісту початкової освіти. Аналіз програми з математики для початкової школи з позиції реалізації в ній компетентнісно-орієнтованого підходу до визначення навчальних досягнень учнів. Аналіз програми інтегрованого курсу (навчання грамоти, математика, навколишній світ. Автори М.С.Вашуленко, Н.М.Бібік, Л.П.Кочина). Умови здоров'язберігаючої організації навчально-виховного процесу на уроках математики. Особливості організації моніторингового дослідження якості навчальних досягнень. Характеристика паралельних підручників з математики для учнів початкової школи (автори М.В.Богданович та Л.П.Кочина, Н.П.Листопад) в контексті їх технологічних можливостей.

Ознайомлення студентів із зазначеними вище питаннями дозволяє під час професійної підготовки своєчасно реагувати на інноваційні процеси, що відбуваються в початковій школі.

По-друге, основними одиницями оновлення змісту освіти мають виступати ключові компетентності, компетенції і кваліфікації [2: 48].

Слова „компетенція”, „компетентність” є зараз одними з найуживаніших педагогічними працівниками, але однозначного трактування сутності цих понять поки що немає. Зокрема А.В.Хуторський розглядає компетенцію в системі загальної освіти як сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що відображає вимоги до загальноосвітньої підготовки випускника. На його думку, поняття компетентності ширше, і його доцільно розглядати як володіння людиною відповідною компетенцією [9: 107-114].

Стосовно професійної освіти компетентність особистості розуміють як синтез когнітивного, предметно-практичного та особистісного досвіду. Спроможність мобілізувати ці знання, вміння і досвід в конкретній соціально-професійній ситуації характеризує компетенцію професійно успішної особистості [2: 49].

Ураховуючи те, що оновлення змісту методико-математичної підготовки на засадах компетентнісного підходу передбачає чітке структурування вимог до навчальних досягнень студентів (наприклад, знає, усвідомлює, визначає, розуміє, застосовує, володіє та ін), при розробці нової навчальної програми до курсу „Методика викладання математики в початковій школі” ми спробували окреслити компетенції вчителя початкової школи у процесі виконання дидактико-методичної виробничої функції. Зауважимо, що нами розрізняються два типи навчальних результатів:

- компетентність щодо оволодіння загальними питаннями методики (здатність до визначення цілей, аналізу, синтезу, планування, моделювання тощо);
- компетентність, яка безпосередньо відповідає предмету, тобто передбачає оволодіння майбутнім учителем спеціальними методичними вміннями і навичками.

Загальнометодична компетентність визначається за сукупністю відповідних критеріїв:

Студент знає й усвідомлює:

- нові цілі засвоєння учнями освітньої галузі „Математика” в контексті модернізації початкової освіти;
- завдання вивчення, змісту та особливостей побудови початкового курсу математики відповідно до вимог Державного стандарту освітньої галузі „Математика”;
- основні умови здоров’язберігаючої організації навчально-виховного процесу під час навчання математики;
- специфіку виховної роботи на уроках та в позаурочній діяльності.

Студент обізнаний з:

- основними вимогами до математичної підготовки учнів за роками навчання;
- загальними вимогами до усного і писемного математичного мовлення та критеріями оцінювання знань, умінь і навичок учнів;
- особливостями календарно-тематичного планування;
- основними засобами, формами і методами навчання математики;
- загальними особливостями використання сучасних навчальних технологій на уроках математики;
- передовим педагогічним досвідом вчителів-практиків з проблем організації сучасного уроку математики.

Студент здатний:

- формулювати освітні цілі з предмета, досягати й оптимально переосмислювати їх під час навчання;
- аналізувати основний методичний апарат підручників та розширювати його завданнями, спрямованими на розвиток логічного мислення, у тестовій формі, диференційованих, на вибір і самооцінку тощо;
- аналізувати методичні посібники з метою виявлення їх доцільності та відповідності рівню засвоєння обов’язкових знань та вмінь учнів;
- здійснювати розвиток розумових здібностей молодших школярів на уроках та в позаурочній діяльності;
- оцінювати результати діяльності учнів відповідно з критеріями навчальних досягнень учнів початкової школи.

Студент володіє загальними практичними вміннями і навичками:

- моделювати уроки та позакласні заходи з математики, продуктивно і нестандартно організовувати процес навчання, виховання і розвитку з метою забезпечення реалізації вимог Державного стандарту освітньої галузі „Математика”; вести їх обговорення, давати оцінку і самооцінку проведених занять;
- організовувати власну самостійну дослідницьку діяльність.

Оволодіння майбутнім вчителем початкової школи методичними вміннями і навичками визначається за сукупністю інших критеріїв, а саме:

- знайомити учнів з основними математичними поняттями, законами, властивостями і способами дій, що вивчаються в початковому курсі математики, навчити молодших школярів використовувати їх на практиці;
- формувати систему математичних знань, умінь і навичок відповідно до результатів навчання за змістовими лініями Державного стандарту (у програмі курсу „Методика викладання математики в початковій школі” конкретно зазначаються результати навчання учнів за змістовими лініями Державного стандарту та зміст методичних умінь учителя) [5: 34-37].

Отже, процес професійної підготовки на засадах компетентнісного підходу дозволяє вчителю відповідати вимогам своєї професії і в подальшому забезпечує його педагогічну майстерність. Це почерк професіонала в будь-якій діяльності. У майстерності вчителя відображено його бажання, прагнення та вміння збагачуватися новою інформацією, знаннями та продуктивно їх застосовувати для досягнення успіху. Стрижнем такої діяльності

вчителя є його компетентність, яка передбачає продуктивну орієнтацію в мінливих умовах і успішну здатність приводити у відповідність свою роботу з новими вимогами життя й суспільства. Компетентність не означає відсутності труднощів. Причин для труднощів у вчителя на шкільному просторі дуже багато. Однак справжніх професіоналів вони активізують, мобілізують, спонукаючи до пошуку шляхів їх самостійного подолання. Для такої категорії вчителів труднощі виступають як найбільший стимулятор інтелектуальної активності та творчих ініціатив.

На перспективу наші творчі пошуки ми пов'язуємо з ознайомленням викладачів методичних дисциплін з особливостями організації моніторингового дослідження якості навчальних результатів, як однієї з складових оновлення змісту методико-математичної підготовки компетентних фахівців з початкової освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гавриш Н., Сущенко О. Обґрунтування суб'єктивного підходу до підготовки професійно компетентних фахівців з початкової освіти. Школа першого ступеня: теорія і практика: Зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницького держ. пед. ун-ту імені Григорія Сковороди. – Випуск 17-18. – Тернопіль: – Астон, 2005. – С. 61-68.
2. Зеер Э.Ф., Павлова А.М., Сыманюк Э.Э. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход: Учеб. пособие. – М., 2001. – 216 с.
3. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: „К.І.С.”, 2004. – 112 с.
5. Методика викладання математики в початковій школі. Типова програма нормативного навчального курсу для підготовки фахівців за спеціальністю 6.010100 „Початкове навчання”, освітньо-кваліфікаційний рівень „бакалавр” / Л.В. Коваль. – Бердянськ-Київ, 2006. – 37с.
6. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За заг. ред. О.І. Локшиної – К.: К.І.С., 2004. – 128с.
7. Савченко О.Я. Підготовка вчителя в контексті інноваційної шкільної освіти // Школа першого ступеня: теорія і практика: Зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницького держ. пед. ун-ту імені Григорія Сковороди. – Переяслав – Хмельницький. – 2004. – Вип. 10. С.109 – 117.
8. Резниченко М.А. Учитель школы: возможности профессионального роста // Начальная школа. – 2006. – № 11. – С.25-30.
9. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. –№ 8. – С. 107-114.
10. Nutmacher W. Key competencies for Europe // Council for Cultural Cooperation/ // Secondary Education for Europe. – Strasbourg, 1997.

УДК 37.026:378.14

О.Г. Коханко

МОДЕЛЬ ПОЕТАПНОГО ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ КОМПЛЕКСНИХ УМІНЬ ПРОЕКТУВАННЯ УРОКУ НА ЗАСАДАХ МАТРИЧНО-МОДУЛЬНОГО ПІДХОДУ

Стаття присвячена проблемі формування у студентів комплексних вмінь проектування уроку. У ній подано модель поетапного формування вищезначених вмінь. Розкрито особливості основних етапів даного процесу.

This article is dedicated to the problem of forming common complex knowledge and skills of projecting a lesson on the base of matrix-module approach in the students of pedagogical